

VRP LAB 2019

ENERGIE EN RUIMTE II

BRV PROEFTUIN: WERK MAKEN VAN RUIMTELIJKE TRANSFORMATIES IN DE DENDERVALLEI

22 Oktober | STAM Gent | Verslag



INHOUD

1.	Algemene beschouwingen	4
2.	Instrumenten voor beleids-/planmatige verankering	5
2.1.	Kaderscheppend/Richtinggevend	5
2.1.1.	Omzendbrief	5
2.1.2.	Beleidsplan/-kader	6
2.1.3.	Beleidsvisie	6
2.2.	Verordenende kracht	6
2.2.1.	RUP	6
2.2.2.	Verordening	7
2.2.3.	Beleidsmatige gewenste ontwikkelingen	7
2.2.4.	Decreet complexe projecten	7
2.2.5.	Warmtezoneringsplan	7
2.3.	Financiële instrumenten	8
2.3.1.	Groenestroomcertificaten (GSC)	8
2.4.	Bestemmingsneutraliteit	8
3.	Instrumenten voor realisatie	9
3.1.	Ruimtelijke instrumenten	9
3.1.1.	Kaderscheppende overheid	9
3.1.2.	Faciliterende overheid	9
3.1.2.1.	Registratie opstalcontracten en optierechten	9
3.1.2.2.	Communicatie & (rechtstreekse) participatie	10
3.1.2.3.	Open oproep/Aanbesteding	10
3.1.2.4.	Herverkaveling 1.5/2.0 (Hybride) vs ruil/herverkaveling uit kracht van wet	10
3.1.2.5.	Energiemakelaar	10
3.1.3.	Regisserende overheid	11
3.1.3.1.	Convenanten/contracten/lasten	11
3.1.3.2.	Parapluvergunning	12
3.1.3.3.	Decreet complexe projecten	12
3.1.3.4.	Klimaatactie- en adaptatieplan	12
3.1.3.5.	Geïntegreerd, gebiedsgericht project	12
3.1.3.6.	Strategische grondpositie/Grondenbank/Voorkooprecht	12
3.1.3.7.	Onteigening	12
3.1.3.8.	VLM, geïntegreerde investeringsagenda, instrumentenkoffer	13
3.2.	Financiële instrumenten	13

3.2.1.1.	Geïntegreerde strategische subsidiekader.....	13
3.2.1.2.	Geïntegreerd Territoriaal Investeringsvehikel (GTI).....	13
3.2.1.3.	Gemeentefinanciering/fusies/vergoedingen open ruimte	14
3.2.1.4.	PP(P)S.....	14
3.3.	Beleidsondersteunende instrumenten	14

VRP LAB 2019 ENERGIE EN RUIMTE II

Tijdens het plenair inleidend deel (zie presentatie in bijlage aan dit verslag) van het VRP Lab Energie en Ruimte II werd geschetst dat, naar analogie met Energielandschap Denderland, voor verschillende regio's/provincies in Vlaanderen ruimtelijke energievisies in opmaak zijn. Voor al deze visies stelt zich de vraag of en hoe ze komende jaren beleids/planmatig verankerd kunnen worden, alsook hoe ze gerealiseerd kunnen worden. Nadien werden twee workshops georganiseerd: één workshop omtrent de beleids-/planmatige verankering van regionale energievisies en één workshop omtrent de realisatie van ruimtelijke componenten van deze visies.

Tijdens deze workshops kwamen heel wat algemene beschouwingen en/of aanbevelingen naar voor, en werden (ruimtelijke) instrumenten geïnventariseerd die hiertoe ingezet kunnen worden. De workshops werden gelijktijdig gehouden, verspreid over drie verschillende tafels. De resultaten/aanbevelingen zijn in dit verslag gebundeld per workshop. Deze vertolken de mening van de deelnemers aan de workshops en niet noodzakelijk van de VRP en/of de provincie Oost-Vlaanderen.

1. Algemene beschouwingen

Momenteel ontbreekt het aan ambitie en richting van het beleid. We ontbreken een kader en een stip op de horizon om naar toe te werken. Ambitie en beleidskeuzes maken is in eerste instantie belangrijker dan visies en instrumentarium.

Binnen Vlaanderen zijn er voor aantal uitdagingen taakstellingen, bvb. het sociaal bindend objectief (SBO). Kunnen we voor 'energieregio's' ook niet werken met hernieuwbaar energie bindend objectieven? Voortgangstoets voor opvolging

Verder is er nood om wel doordachte en breed gedragen visies op te maken. In bepaalde gebieden zijn hiervoor in Vlaanderen momenteel trajecten lopende. Aandacht voor het opstellen van dergelijke visies vanuit gewestelijk niveau zou verankering en realisatie hiervan ten goede komen. Een energievisie is niet alleen een goede basis voor het bepalen van de richting die men met het energielandschap uit wil, maar biedt tevens een kader voor de inzet van verankerende instrumenten. De visie moet echter voldoende flexibel zijn om waar nodig tussentijds bij te sturen.

Om integratie met andere domeinen, meekoppelkansen te identificeren en andere transitie te bevorderen wordt aangeraden om visies op regionaal niveau te ontwikkelen en op geïntegreerde wijze (sector overschrijdend) op te maken. Dit is ook noodzakelijk wanneer vanuit energielandschappen wordt gedacht. Een koppeling tussen energie en mobiliteit is een voorbeeld van een mogelijke integratie op vlak van infrastructuur; een koppeling met landinrichting is mogelijk op vlak van ervaring met open ruimte uitdagingen. Deze visies dienen ook aan (aangepaste) MER-procedure onderworpen worden.

Omdat energielandschappen grenzen van gemeenten en provincies overschrijden kan het ook nuttig zijn om, naar analogie met de vervoerregio's, energieregio's af te bakenen, waarbinnen vervolgens samengewerkt wordt en met betrokken actoren kan bepaald worden welk instrumenten ter verankering/realisatie worden ingezet. Hoe deze regio's concreet afgebakend moeten, dient nader onderzocht worden.

De gewestplannen zijn verouderd. Om te kunnen afwijken van de gewestplannen, is het wenselijk dat er manieren worden verkend om beleidsmatig gewenste wijzigingen mogelijk te maken.

Op zich voldoende instrumenten voorhanden. Geen nood om per se nieuwe/bijkomende instrumenten te creëren met oog op verankering/realisatie energielandschap. Dienen eerder gericht ingezet worden, gekoppeld aan duidelijk ambitieniveau en energievisies. Wel is het nuttig om het instrumentarium aan te passen, te vereenvoudigen en om de instrumenten beter op elkaar af te stemmen.

- Momenteel bestaan er weerstanden in/tussen het instrumentarium, wat leidt tot tegenstrijdigheden en ongewenste blokkeringen. Die moeten we er op z'n minst uithalen en vereenvoudigen.
- Decretaal is toepassingskader voor bepaalde instrumenten nog niet verruimd tot hernieuwbare energie. Bovendien is instrumentarium momenteel te veel op individueel/perceelsniveau gericht, op maat van de verkavelingsvlaming. Nood aan opschalen toepassingsmogelijkheden naar wijk/regioschaal om te kunnen inspelen op nood aan collectivisering.
- De huidige instrumenten die juridisch bindend zijn hebben een te lange looptijd om effectief ingezet te kunnen worden. Daarnaast zijn de instrumenten voor beleidsmatige verankering vooral bestemd om te plannen. Het is aangeraden om beleidsmatige verankering en uitvoering te koppelen. Er is behoefte aan instrumentenmix die juridisch bindend is en zowel beleids/planmatige verankering visies als realisatie van energielandschappen toelaat.
- Met het huidige instrumentarium is het niet eenvoudig om inspraak en (rechtstreekse) participatie te garanderen bij de realisatie van energielandschappen. Het is wenselijk dat participatie meegenomen wordt bij de realisatie hiervan.

2. Instrumenten voor beleids-/planmatige verankering

Tijdens de eerste workshop werd de deelnemers gevraagd welke instrumenten volgens hen interessant en/of nuttig zijn voor de beleids-/planmatige verankering van regionale energievisies. Uit de discussies over de in te zetten instrumenten werden heel wat kansrijke instrumenten geïnventariseerd en besproken, weliswaar niet allen even uitgebreid. Verder werd gereflecteerd over de invloed van eventuele bestemmingsneutraliteit op de mogelijkheden tot beleids-/planmatige verankering van energievisies.

Hieronder verslag van wat aan verschillende tafels tijdens workshop 1 besproken werd. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen kader-scheppende/ richtinggevende, verordende en financiële instrumenten.

2.1. Kaderscheppend/Richtinggevend

2.1.1. Omzendbrief

Omsendbrief dient om beleidsmatige keuzes te verduidelijken. Biedt kansen om beleidskeuze voor regionale energievisies en/of bepaalde ruimtelijke componenten (bvb. bedrijventerrein als energiehub) te duiden. Voor verankering van energievisies op gebiedsniveau evenwel af te raden. Omsendbrieven worden nu vaak oneigenlijk gebruikt om bepaalde ontwikkelingen toch mogelijk te

maken. Dit terwijl geen verordende waarde heeft en geen openbaar onderzoek/participatief traject aan te pas komt.

2.1.2. Beleidsplan/-kader

Een beleidsplan ruimte of -kader biedt een goede kapstok op verschillende beleidsniveaus. Dit plan biedt een duidelijke visie en geeft een overzicht van de gewenste ontwikkelingen (kan ook gebied specifiek). Voordeel van een beleidsplan is dat geïntegreerd opgemaakt wordt, rekening houdt met verschillende ruimtelijk uitdagingen/claims.

Verankering regionale energievisie zou kunnen door hernieuwbare energie expliciet opnemen als beleidskader, zodat effectief meegenomen is in afweging ten aanzien van andere ruimteclaims. Mogelijk om ook gebiedsgericht reeds bepaalde gewenste ontwikkelingen en/of criteria op te nemen. Vraag is hoever hier in moeten gaan? Is immers kader, niet afdwingend. Moet niet enkel richtinggevend zijn?

Interessant om voor verankeren/realiseren interessant beleidskader vervolgens te combineren met andere instrumenten. Biedt kader voor inzet uitvoerende instrumenten of maakt het mogelijk om die effectief in te zetten (vb. ...). Ook mogelijk om aan beleidskader actieprogramma te koppelen, waarin concrete acties zijn vastgelegd. Maar hoe lang duurt het dan vooraleer deze goedgekeurd geraken?

Anderzijds is beleidsplan/kader niet juridisch bindend, waardoor het geen toetsingsgrond voor vergunningen vormt. Niettemin werkt het beleidsplan regelmatig door in andere instrumenten en de uitvoering dankzij de gedragenheid van de visie. Belangrijker nog is dat in het geval een beleidsplan conflicteert met een RUP de visie van het beleidsplan prioriteit heeft.

Wanneer een gemeente een beleidsplan opstelt is dit voor de gemeente waardoor hogere overheden geen juridische verantwoordelijkheid dragen in de implementatie van het plan. Risico's die voortvloeien uit een dergelijk plan vallen hierdoor volledig onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.

In tegenstelling tot andere instrumenten kan een beleidsplan tevens een relatief snel inzetbaar instrument zijn. Niettemin is er ook voor een beleidsplan een openbaar onderzoek vereist waardoor het niet altijd sneller inzetbaar is.

2.1.3. Beleidsvisie

Aanvullend op een beleidsplan ruimte en/of beleidskader hernieuwbare energie kunnen allerhande beleidsvisies bijdragen aan realisatie energietransitie(bvb verdichtingsvisie, visie tot ontmoedigen van veelvoorkomende bebouwingstypes zoals geïsoleerd wonen, lintbebouwing, ...). Een beleidsvisie werkt richtinggevend en is niet juridisch bindend, waardoor afspraken en taken in principe vrijblijvend zijn. De kracht van een beleidsvisie zit in de gedragenheid. Door goed hierover te communiceren kan deze sterk en breed gedragen worden. Daarnaast kan de beleidsvisie dienen als een kader voor de toetsing van vergunningen.

2.2. Verordende kracht

2.2.1. RUP

Het RUP is een goed gekend en zeer voor de hand liggend instrument voor de planmatige verankering, met verschillende voor- en nadelen. Het kan voor verankering van regionale energievisies (zowel

positief als negatief) zorgen, overdrukken en/of bestemmingswijziging realiseren, alsook op grote schaal ruimtes voor hernieuwbare energie voorzien. Daarnaast laat ook toe om bepaalde ontwikkelingen in een gebied uit te sluiten. Vervat in het werk voor het opstellen van een RUP zit ook het uitschrijven van actieplannen en tijdlijnen. Het biedt een kapstok voor vergunningen. Plus koppeling met verwerving i.f.v. realisatie mogelijk.

Nadeel van RUP is dat vrij star is, lange doorlooptijd heeft, alsook bekendheid van het instrument: het is bekend hoe het in te zetten, maar het is evengoed bekend hoe hiertegen in beroep te gaan. Indien aangewend wordt voor verankering, dus best op bovenlokale schaal (effectiever, lagere planlast, enz.) én indien parallel actief traject voor realisatie wordt opgestart.

Sommigen onderschrijven nut RUP, maar merken tegelijk op dat inhoudelijk suboptimaal is, want louter ruimtelijke afwegingen. Nood aan een meer geïntegreerd instrument, nl. omgevingsplan, waarin ook andere afwegingen mee zijn opgenomen. Dit sluit aan bij het idee van een Geïntegreerd Territoriaal Investeringsvehikel als financieel instrument om energievisie te realiseren (cfr. infra).

Vraag: Indien RUP voor verankering energievisies eerder zou ingezet worden om uitsluitingszones aan te duiden, zijn er geen andere instrumenten die ontwikkelingen in gebieden kunnen verbieden/ontmoedigen? Bvb. Erfdienstbaarheden. Anderen stellen voor om in dit geval met een 'RUP-Light' te werken. Dit instrument kan juridisch bindend zijn en locaties uitsluiten van de ontwikkeling van hernieuwbare energievoorzieningen. De locaties waar wel voorzieningen mogen worden geplaatst zijn de locaties waar deze ontwikkeling gewenst is.

2.2.2. Verordening

Moeilijk om met dit instrument ruimtelijke te differentiëren. Wel nuttig om wat betreft inrichting en beheer energielandschap bepaalde voorschriften op te nemen.

2.2.3. Beleidsmatige gewenste ontwikkelingen

Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen zou kunnen gebruikt worden om in afwachting van verankering reeds rekening mee te houden met regionale energievisies in de vergunningverlening. Het juridisch verankeren neemt immers procedureel enige tijd in beslag. Sommigen vinden dit instrument potentievol. Anderen zien dit, net als omzendbrief, als een soort sluipweg en dus extra juridische koterij, terwijl er juist nood is aan heldere regelgeving.

2.2.4. Decreet complexe projecten

Complexe project is eerder werkvorm dan instrument, waarbij planopmaak en vergunningsfase geïntegreerd plaatsvinden en deels samen sporen. Komt tegemoet aan aanbeveling om verankering en realisatie energievisies niet los van elkaar te zien. Biedt tevens garanties voor participatie in proces.

Toch is het niet aan te raden om voor verankering/realisatie energievisies complexe projecten initiëren gezien lange doorlooptijd. Bovendien momenteel nog geen enkel complex project dat succesvol afgerond is.

2.2.5. Warmtezoneringsplan

Een warmtezoneringsplan zou kunnen gebruikt worden om op lokale schaal warmteluik van regionale energievisie door te vertalen/verankeren, met name door in kaart te brengen waar en wat voor warmtevoorzieningen best worden gehanteerd (collectief vs individueel). Vraag is of dit plan eerder

indicatief of juridisch bindend moet zijn, te meer een warmtezoneringsplan voorlopig in geen decreet is opgenomen.

2.3. Financiële instrumenten

In regionale energievisies beoogde energietransitie is enkel mogelijk bij duidelijke beleidskeuzes, helder kader en inzet instrumentarium vanuit overheid op basis van gemeenschappelijke visie, maar zal tevens afhangen van kanalisering financiële middelen.

2.3.1. Groenestroomcertificaten (GSC)

Aanvullend of in plaats van energievisies of bepaalde ruimtelijke componenten (bvb. windlandschappen) ruimtelijk te proberen sturen en verankeren, zou men ook voor het gebiedsgericht differentiëren en inzetten van GSC kunnen kiezen om visies te ‘verankeren’, nl. door meer of minder GSC te voorzien in meer of minder geschikte gebieden.

2.4. Bestemmingsneutraliteit

Aan het eind van de eerste workshop werd tevens besproken wat de invloed van bestemmingsneutraliteit kan zijn voor de beleids/planmatige verankering en realisatie van regionale energievisies. Een beleidsplan/kader biedt sowieso perspectief in termen van verankering, maar zeker indien bestemmingsneutraliteit ingevoerd zou worden. Doordat de juridisch bindende bepalingen van een RUP desgevallend teniet wordt gedaan en bestemmingen geen grond meer zijn om de installatie van hernieuwbare energievoorzieningen te weigeren wordt het belangrijker om op deze wijze plannen en visies vast te leggen.

Verder werd door sommigen volgende analyse gemaakt. Bestemmingsneutraliteit zou op zichzelf ook als instrument kunnen aangewend worden om energievisies te verankeren door in uitvoeringsbesluit expliciet op te nemen dat bestemmingsneutraliteit niet van toepassing indien er een (regionale) energievisie en actieprogramma bestaat, waarin meest geschikte plaatsen aangeduid zijn en gefaseerde ontwikkeling is opgenomen.

Anderen zien hierop een variant ifv van onderscheid tussen energieke ingrepen met een grote en een kleine landschappelijke impact. Bestemmingsneutraliteit kan nuttig zijn voor projecten met een kleine impact op de hoofdbestemming, om noodzakelijke ingrepen uit te voeren in gebieden waar zich anders grote beleids/planmatige blokkades voordoen om projecten te realiseren. Bestemmingsneutraliteit is landschappelijk dan weer nadelig wanneer het ingrepen met een grote impact op de hoofdbestemming mogelijk maakt.

Wellicht is het mogelijk om per decreet of met een omzendbrief vast te leggen wanneer een impact groot of klein is. In een MER procedure kan dan de bepaling van de grootte van de impact geschieden en beoordeeld worden of het gerechtvaardigd is bestemmingsneutraliteit in te roepen. Om het als toetsingsinstrument binnen bestemmingsneutraliteit te kunnen gebruiken moet het MER uitgebreid worden met een positieve beoordeling. Verregaande terreinkennis zal vereist zijn om een inschatting te kunnen maken.

3. Instrumenten voor realisatie

Tijdens de tweede workshop werd de deelnemers gevraagd welke instrumenten volgens hen interessant en/of nuttig zijn voor de realisatie van regionale energievisies. Ook hier werden heel wat kansrijke instrumenten geïnventariseerd en besproken, weliswaar niet los van een reflectie over de rol van de overheid bij de realisatie van deze energievisies.

Uit de workshop kwam geen eenduidig advies over de rol die de overheid kan en/of moet spelen. Deze kan variëren van kaderscheppend (passief) tot regisserend (actief), waarbij de mate van sturing toeneemt. Enerzijds werd aangegeven dat de overheid vooral een duidelijk kader dient te creëren, knelpunten dient weg te werken en faciliterend dient op te treden. De energiemarkt is geliberaliseerd en dient immers de kans te krijgen op zelf projecten te realiseren. Anderzijds werd vermeld dat de overheid redenen (uitblijven/snelheid realisatie, optimale invulling potentieel, draagvlak, meekoppelkansen,...) kan hebben om een actievere rol te spelen en initiatief te nemen om zelf realisatie vorm te geven. Er werd gepleit voor een open systeem, waarbij realisatie van regionale energievisies op verschillende manieren kan plaatsvinden.

Hieronder verslag van wat aan verschillende tafels tijdens workshop 2 besproken werd. Ook hier werd een onderscheid gemaakt tussen ruimtelijke en financiële instrumenten.

3.1. Ruimtelijke instrumenten

3.1.1. Kaderscheppende overheid

De overheid maakt duidelijke beleidskeuzes en maakt op verschillende beleidsniveaus energie(transitie)visies en plannen als kader voor realisaties en investeringen op, die aangeven waar en tegen wanneer productie, opslag en omslag best komen. Daarnaast zet ze volop in op het wegwerken van knelpunten weg en stimuleren van investeringen en draagvlak voor hernieuwbare energie. Dit kan bijvoorbeeld door subsidies, groenestroomcertificaten (GSC), betrokkenheid financieringsvehikels (PMV, POM,...), opzetten publieke private samenwerkingen (PPS), wettelijk initiatieven (bvb. omzetten Europese wetgeving ([Renewable Energy Community](#)), decretale basis voor (rechtstreekse) participatie.

3.1.2. Faciliterende overheid

Wanneer de overheid een faciliterende rol vervult, probeert zij partijen op regionale en/of lokale schaal samen te brengen teneinde (slaagkans) realisatie te stimuleren, samen met ontwikkelaars de zekerheid van hernieuwbare energieprojecten te verhogen en gedragenheid bij burgers en bedrijven te stimuleren/garanderen.

3.1.2.1. Registratie opstalcontracten en optierechten

Recht van opstal en optierechten worden nu vaak misbruikt. Heel wat gronden worden 'geclaimd', hetgeen grondmobiliteit bemoeilijkt, maar ook veel heel wat confrontaties en conflicten zorgt, waardoor kansrijke projecten geblokkeerd raken. Het leidt in elk geval niet tot een optimale en zo

effectief mogelijk invulling van het potentieel aan hernieuwbare energie. Om recht van opstal te niet te doen, moet je bovendien al onteigenen, wat erg duur is. Bovendien kunnen hier nog bedenkingen bij geformuleerd worden (cfr. infra).

Om de rol van de overheid als facilitator te vergemakkelijken, kan het nuttig zijn om zicht te hebben op bestaande opstalcontracten/optierechten en deze in een Vlaamse/Belgische database te registreren. Dit is federale materie. Dit maakt het voor (lokale) overheden inzichtelijk waar opstalcontracten bestaan en kan het makkelijker maken om partijen op regionale en/of lokale schaal samen te brengen ter realisatie van componenten uit de energievisie.

3.1.2.2. Communicatie & (rechtstreekse) participatie

Om gedragenheid bij burgers en bedrijven te stimuleren/garanderen, zijn communicatie en participatie essentieel. Dit is enkel mogelijk op kleine schaal, op lokaal niveau. Het is niet mogelijk om voor een volledig energielandschap, zoals dat in het Denderland, een participatief traject op te zetten.

Wel is het aan te raden om gekoppeld aan de uitrol van regionale energievisies bovenlokaal een kader uit te zetten over de nut en noodzaak van heldere communicatie en (rechtstreekse) participatie. Dit om lokale besturen verschillende mogelijkheden en kapstokken aan te reiken hoe op lokaal niveau gedragenheid kan ontstaan voor de realisatie van energievisies die via samenwerking op regionaal niveau zijn opgemaakt.

Voor het creëren van draagvlak voor de realisatie van regionale energievisies vallen drie kernelementen aan te wijzen: Informeren, compenseren en/of subsidiëren. Compensatie en subsidies zijn juridisch te verankeren, om meerwaarde deels lokaal te houden. Dit is zeer belangrijk, omdat weerstand doorgaans niet gericht is tegen ingrepen in het landschap, maar tegen waardedaling. Compensatie van eigenaren is dus zeer belangrijk voor de vergroting van het draagvlak voor de ontwikkeling van hernieuwbare energievoorzieningen.

3.1.2.3. Open oproep/Aanbesteding

Om de realisatie te faciliteren, kan een (lokale) overheid via een aanbesteding eigendommen die volgens een (regionale) energievisie/beleidskader geschikt zijn in de markt zetten voor ontwikkeling hernieuwbare energie. Via aanbesteding faciliteert ze niet enkel ontwikkeling, maar kan ze ook voorwaarden aan koppelen, zoals (rechtstreekse) participatie voor inwoners/omwonenden, meerwaarde voor lokaal bestuur, enz. wat het draagvlak ten goede komt.

3.1.2.4. Herverkaveling 1.5/2.0 (Hybride) vs ruil/herverkaveling uit kracht van wet

Optimalisatie van de eigendom- en/of kavelstructuur kan voor realisatie energievisie soms bevorderlijk werken. De huidige herverkaveling is mogelijk op vrijwillige basis of uit kracht van wet, maar ontbreekt soms draagvlak. Het is aanbevolen een hybride vorm te voorzien die kavelanten de mogelijkheid geeft om zelf onderling initiatief te nemen tot herverkaveling en waar nodig elkaar te compenseren. Eens betrokkenen akkoord zijn, faciliteert overheid herverkaveling.

3.1.2.5. Energiemakelaar

Als overheid komt het er niet enkel op aan om de realisatie van hernieuwbare energieproductie in kader van een regionale energievisie te faciliteren. Kan evenzeer rol spelen in organiseren uitwisseling reststromen, opslag en omslag van hernieuwbare energie. Dit kan bijvoorbeeld door bedrijven samen te brengen of energie intensieve bedrijven te stimuleren zich op specifieke plaatsen te vestigen, zodat ze rol kunnen opnemen in bedrijventerrein als energiehub.

Om dit te realiseren moet de overheid een goed beeld krijgen van de noden en gebruiken van bedrijven. Het zou nuttig zijn indien de overheid een energieprofiel kan opstellen van een bedrijf waarin een weergave terug is te vinden van de (type) energie die het bedrijf nodig heeft en de (type) energie die het bedrijf uitstoot. De distributienetbeheerder beschikt over data die hiervoor van belang zijn. Door de privacy wetgeving is het echter niet mogelijk om zomaar deze data te verspreiden, wellicht dat in het kader van het maatschappelijk belang dit wel vrijgegeven kan worden. Naast dit energieprofiel is het ook nuttig om een profiel op te vragen van andere vereisten voor de vestiging van een bedrijf.

Als de overheid de energievoorziening van bedrijventerreinen wil verbeteren, is het aan te raden om het idee van een energiemakelaar ([DOEN](#)) onder bedrijven ingang te doen vinden. Op vandaag is er geen partij die controleert of bedrijven op de voor hen meest geschikte terreinen zijn gevestigd of dit faciliteert. Mocht de overheid bedrijven willen adviseren of verplichten om zich te vestigen op een bepaald bedrijventerrein, dan moet de kennis hiervoor ontwikkeld worden. Kennis over de behoeften en verweefbaarheid van bedrijven is hierbij noodzakelijk.

Hiervoor kan ook met concessies gewerkt worden. De overheid kan gronden in bezit nemen en concessies eraan verbinden voor gebruik door bedrijven. Het voordeel hiervan is dat de overheid kan beslissen welke bedrijven zich kunnen vestigen op het bedrijventerrein. Dit is evenwel nadelig voor, die zich liever niet binden aan concessies, omdat de vestiging voor hen een grote investering is. Bedrijventerreinen met concessies zijn daardoor minder aantrekkelijk voor KMO's.

3.1.3. Regisserende overheid

Zelfrealisatie door markt is uitgangspunt. Niettemin wordt onderkend dat overheid redenen (uitblijven/snelheid realisatie, optimale invulling potentieel ifv klimaatdoelstellingen, draagvlak, meekoppelkansen,...) kan hebben om een actieve/regisserende rol te spelen en initiatief te nemen om realisatie af te dwingen en/of zelf vorm te geven. In deze rol treedt de overheid uiterst sterk op door zelf (stukken) van de realisatie van (regionale) energievisies op zich te nemen.

3.1.3.1. Convenanten/contracten/lasten

Mogelijk om in vergunning of via lasten bepaalde doelstellingen m.b.t. hernieuwbare energie op te leggen en dus realisatie energievisies te stimuleren. Bij lasten blijft proportionaliteit wel aandachtspunt. Ook is er onvoldoende handhaving om de realisatie van de opgelegde lasten te garanderen. Daarnaast kan het aangeraden zijn om, waar mogelijk, te werken met convenanten in plaats van het opleggen van lasten. Onderhandelen en engageren stimuleert bedrijven om met de overheid samen te werken, al is afdwingen soms ook wel nodig.

Biedt ook mogelijkheden om een collectieve aanpak te stimuleren of af te dwingen. Veel instrumenten richten zich op individuele actoren waardoor er een gebrek aan aandacht is voor collectieve en publieke systemen. Een collectieve samenwerking/aanpak rond hernieuwbare energie kan in vergunning wijk of in de basisakte van bedrijventerreinen verankerd worden. Bereidheid hiertoe is belangrijk, maar energiebedrijven geven nu al aan meer op niveau bedrijventerrein of wijk te willen werken.

Lasten zouden ook gebruikt kunnen worden om rechtstreekse participatie af te dwingen. Niet-fysieke lasten, zoals participatie, kunnen in principe niet gekoppeld worden aan de stedenbouwkundige ontwikkelingslast. Toch zijn deze niet bij voorbaat uitgesloten.

3.1.3.2. Parapluvergunning

Met de omgevingsvergunning werden reed stappen naar integratie gezet. Een parapluvergunning zou nuttig kunnen zijn wanneer meerdere voorzieningen gerealiseerd moeten worden. Het grote voordeel van de parapluvergunning is dat het bedrijven een hogere zekerheid biedt voor de realisatie van hun project waardoor het drempelverlagend werkt. Hoewel de overheid hiermee de drempel voor ontwikkelaars kan verlagen, moeten deze reeds contact met de overheid opnemen om hier gebruik van te maken.

3.1.3.3. Decreet complexe projecten

Complexe project is eerder werkvorm dan instrument, waarbij planopmaak en vergunningsfase geïntegreerd plaatsvinden en deels samen sporen. Komt tegemoet aan aanbeveling om verankering en realisatie energievisies niet los van elkaar te zien. Biedt tevens garanties voor participatie in proces.

Toch is het niet aan te raden om voor verankering/realisatie energievisies complexe projecten initiëren gezien lange doorlooptijd. Bovendien momenteel nog geen enkel complex project dat succesvol afgerond is.

3.1.3.4. Klimaatactie- en adaptatieplan

3.1.3.5. Geïntegreerd, gebiedsgericht project

Aanvullend of in plaats van regionale energievisies/bepaalde ruimtelijke componenten te verankeren of te wegen op realisatie via vergunningsverlening (cfr. supra), kan er gekozen worden om realisatie te koppelen aan acties van klimaatactie- en adaptatieplannen en deze via samenwerking op regioschaal in kader van een geïntegreerd, gebiedsgericht project vorm te geven. Dit kan versterkt worden door inzet [Geïntegreerd Territoriaal Investeringsvehikel \(GTI\)](#) (cfr. infra).

3.1.3.6. Strategische grondpositie/Grondenbank/Voorkooprecht

Geschikte eigendommen via aanbesteding in de markt zetten voor ontwikkeling hernieuwbare energie bleek reeds kansrijk. Hierom is het aan te raden dat lokale besturen strategische grondposities behouden. Uiteraard kunnen deze via voorkooprecht of het opzetten van een grondenbank ook actief uitgebreid/ ingenomen worden.

Een andere mogelijkheid om tegelijkertijd draagvlak te stimuleren is dat de overheid een participatief proces opstart waarbij omwonenden/wijken, met de expertise van bvb. de provincie, geschikte locaties voor HE ontwikkeling identificeren, om de grond op deze locatie nadien samen met omwonenden aan te kopen. Een ontwikkelaar hoeft hierdoor slechts een beperkt participatieproces te doorlopen en kan direct van start gaan met de vergunningaanvraag.

3.1.3.7. Onteigening

Zelfrealisatie door markt blijft steeds uitgangspunt. Ook indien RUP zou opgemaakt worden voor verankering. Om strategische grondposities te verwerven ifv aanbesteding door lokale overheid of om opstalrecht teniet te doen ikv blokkages, kan onteigening evenwel een oplossing bieden. De kosten die hiermee gepaard gaan zijn evenwel hoog.

Daarnaast is de vraag of de hoogdringendheid van de realisatie voldoende kan aangetoond worden gezien de termijn waarop hernieuwbare energievoorzieningen gerealiseerd moeten worden om de klimaatdoelstellingen te behalen niet altijd even duidelijk is. Verder stelt zich de vraag of er draagvlak is bij burgers groot genoeg zal zijn om onteigening van gronden, voor de realisatie van windturbines, te steunen.

3.1.3.8. VLM, geïntegreerde investeringsagenda, instrumentenkoffer

Sommigen zien in dit verband uitdrukkelijk een rol weggelegd voor de VLM, om realisatie energievisies in kader van landinrichting vorm te geven, gekoppeld aan andere uitdagingen open ruimte. In dit opzicht dient energietransitie duidelijk opgenomen worden in landinrichtingsdecreet. VLM zou ook als coördinator kunnen fungeren van een geïntegreerde investeringsagenda voor de open ruimte, met instrumentenkoffer ter uitvoering.

3.2. Financiële instrumenten

Zoals reeds aangehaald zal realisatie regionale energievisies tevens afhangen van kanalisering financiële middelen. Net als voor verankeren (regionale) energievisies (cfr. supra), biedt het ruimtelijk differentiëren van financiële instrumenten mogelijkheden.

Verder zitten ook op sectoraal niveau, bvb. bij netbeheerders (Elia, Fluxys, Fluvius), belangrijke sleutels. Hoogspanning, strategische backbones, enz. zijn voor realisatie regionale energievisies bepalend, maar tegelijkertijd ook grote investeringen die a priori een lange afschrijfperiode hebben. Bijgevolg raadzaam om op basis van gemeenschappelijke visie overleg aan te knopen ivm sectorale keuzes die mee uitvoering geven aan visie.

3.2.1.1. Geïntegreerde strategische subsidiekader

Sommigen pleiten in dit verband niet enkel voor stroomlijnen instrumenten maar ook inzet subsidies. Momenteel geeft de overheid vrij generiek steun aan voorzieningen en maatregelen indien ze voldoen aan de technische voorwaarden voor steun. Gebiedsspecifieke beleidskeuzes worden nog te vaak ondermijnd door deze generieke subsidies. Wenselijk om gebiedsspecifiek te werken en enkel te steunen indien de voorzieningen en maatregelen op de gewenste locaties komen.

Kortom, pleidooi voor geïntegreerde strategische subsidiekaders, waarbij beleidskeuzes, vergunningen en subsidies gestroomlijnd en of gekoppeld worden op basis van gemeenschappelijke visie.

3.2.1.2. Geïntegreerd Territoriaal Investeringsvehikel (GTI)

Zoals reeds aangehaald kan realisatie ook geschieden door op regioschaal in kader van een geïntegreerd, gebiedsgericht project gebruik te maken van een [Geïntegreerd Territoriaal Investeringsvehikel \(GTI\)](#) (cfr. infra). GTI is een concept geïntroduceerd door de Europese Commissie in de programmaperiode 2014-2020. Dankzij een GTI kunnen lidstaten een specifieke geïntegreerde strategie ontwikkelen voor een bepaald gebied. Hiervoor kunnen verschillende Europese fondsen, programma's en prioritaire assen worden gebundeld. Een GTI is een geografisch afgebakend onderdeel van de operationele programma's voor EFRO en ESF.

3.2.1.3. Gemeentefinanciering/fusies/vergoedingen open ruimte

Om draagvlak en realisatiegraad te verhogen kan het ook aangewezen zijn om lokale besturen die hard inzetten op projecten met landschappelijke impact (bvb. windlandschappen) hiervoor financieel te vergoeden.

3.2.1.4. PP(P)S

Om realisatiegraad te verhogen kan overheid gebruik maken van allerhande publiek private partnerschappen. Bij voorkeur wordt hierbij ook participatie voorzien om draagvlak te bouwen, onder vorm van PP(P)S.

3.3. Beleidsondersteunende instrumenten

Hoewel in kader van MER kan nagegaan worden waar de plaatsing van HE-installaties de minste negatieve impact heeft op het landschap is dit niet de intentie van dit instrument. Een MER gaat over de haalbaarheid van maatregelen, niet over de wenselijkheid ervan. De toets geeft dus aan of op de bestemde locatie het haalbaar is om de betreffende maatregelen te laten plaatsvinden. De evaluatie is dus vooral negatief: hier zijn geen belemmerende factoren.

Een aanpassing in de methodiek van beleidsondersteunende instrumenten, zoals MER en MKBA is aangeraden. In haar huidige vorm werkt het MER eerder vernieuwing tegen door de negatieve evaluatie. Inbreiding, verdichting en clustering bijvoorbeeld worden beoordeeld op de negatieve impact op het betreffende terrein zonder dat er gekeken wordt naar de meerwaarde voor het omliggende gebied. Aangeraden het MER uit te breiden met een positieve beoordeling. Alternatieve (bestaande) instrumenten